

Borgerlig ekonomisk politik under sex år — en studie i rött och blått

De sex borgerliga regeringsåren kan indelas i två faser, skriver Bengt och Sten Westerberg i denna analys av den ekonomiska politiken perioden 1976—82. De fyra första åren fortsatte politiken i stort sett i gamla socialdemokratiska hjulspår. Sensommaren 1980 skedde en markant kursomläggning i riktning mot en "beslutsam, långsiktig och liberal politik". För framtiden krävs, enligt författarna, en politik på marknadsekonomisk grund, som förstärker incitament och avvecklar regleringar och subventioner.

Regeringsskiftet 1976 födde stora förväntningar hos många borgerliga väljare, inte minst om förändringar av den ekonomiska politiken. Till många förhoppningar hörde

- långsammare ökning eller rent av minskning av de offentliga utgifterna
- slut på skattehöjningarna och lägre marginalskatter
- minskade industrisubventioner och stopp för alla planer på att förstatliga företag
- stopp för diskriminering av enskilt

BENGT WESTERBERG har varit sakkunnig i arbetsmarknadsdepartementet samt statssekreterare i industri- och budgetdepartementen under perioden 1976—82. Han tillhör Folkpartiets parti styrelse och är en av initiativtagarna till stiftelsen Marknadsekonomiskt Alternativ för Sverige (MAS).

STEN WESTERBERG har varit statssekreterare i budget- och ekonomidepartementen under de borgerliga regeringarna. Han är nu verksam i S-E Banken International.

aktiesparande och förpassning av kollektiva löntagarfonder till papperskorgen

- ökad valfrihet i boendet
- smidigare arbetsmarknad.

Syftet med denna artikel är att granska hur politiken utformades och att ange några tänkbara förklaringar till utvecklingen.

Det är slående att de borgerliga regeringsåren kan indelas i två faser. Den ena sträcker sig från regeringsskiftet 1976 till sensommaren 1980 och den andra omfattar de två sista åren.

Fas 1: I gamla hjulspår

Sherlock Holmes: "Lade du inte märke till hundens uppträdande?" Dr Watson: "Men hunden gjorde väl ingenting?" Holmes: "Det var just det som var det märkvärdiga."

Något trendbrott i de offentliga utgifternas ökningstakt blev det inte efter regeringsskiftet, snarare tenderade utgifterna att under några år öka snabbare än tidigare. Eftersom den ekonomiska tillväxten samtidigt var svag ökade de offentliga utgifternas andel av BNP dramatiskt, från ca 53 procent 1976 till ca 65 procent 1980.

Dessutom ledde denna utveckling till en kraftig ökning av budgetunderskottet, från knappt 4 procent av BNP 1976/77 till omkring 10 procent 1979/80. Det har i sin tur fört med sig en snabbt ökande likviditet i ekonomin med ökad risk för inflation och valutautflöde. Dessa risker har fått motverkas med en från investeringssynpunkt alldeles för stram kreditpolitik.

Skattestrycket hölls under perioden i stort sett konstant, kring 50 procent av BNP. Åtskilliga skattesatser höjdes och vissa nya skatter infördes (charterskatten) men det uppvägdes av att skattehöjningarna fick negativa effekter på samhällsekonomin i stort.

Vissa sänkningar av de statliga marginalskatterna infördes och skatteskalan inflationsskyddades från 1978. Därmed stoppades en besvärande automatik som dessförinnan drivit upp marginalskatterna (industriarbetarens marginalskatt ökade 1966—1976 från 33 till 64 procent!). Men marginalskattesänkningarna åts i stort sett upp av kommunalskattehöjningar.

Den selektiva industripolitiken fick under slutet av 1970-talet en omfattning som aldrig förr. De industripolitiska åtgärderna uppgick under åren 1976—1980 till 25 miljarder kr. Ytterligare 11 miljarder kr beslutades under dessa år men utbetalades senare. Varven och handelsstälverken överfördes i statlig ägo, senare också Ncb och Luxor.

I fråga om aktiemarknaden togs vissa steg, men de var mycket försiktiga. Skattesparandet infördes från hösten 1978 men gavs en sådan utformning att det för nio av tio sparare framstod som mer attraktivt att satsa på sparande i bank än sparande i aktier. Löntagarfondsutredningen fick fortsätta med oförändrade direktiv och i stort sett oförändrad sammansättning. När Hjalmar Mehr avgick ersattes han som ordförande av en annan socialdemokrat, Allan Larsson.

I fråga om kreditpolitiken och kapitalmarknaden i övrigt får man också leta med lupp för att finna några mer påtagliga förändringar. Valutaregleringen förlängdes gång på gång. Det dröjde till våren 1980 innan ens en utredning tillsattes för att studera möjligheterna att arbeta med en mer marknadskonform kreditpolitik i stället för regleringar.

På bostadsmarknaden fortsatte regeringen att administrera det gamla regleringssystemet. Det är, bortsett från några marginella symbolfrågor (Friggeboden), svårt att hitta exempel på något nytänkande.

I fråga om arbetsmarknaden gjordes ingenting för att motverka den trend till minskad rörlighet som funnits sedan länge. Anställningsskyddslagen med dess inbyggda hinder mot nyanställning och byte av arbete sågs visserligen över av en kommitté, men den malde långsamt. Också på detta område tilläts sittande utredningar fortsätta med oförändrade direktiv och under socialdemokratisk ledning; det gällde exempelvis sysselsättningsutredningen och nya arbetsrättskommittén.

Den här gjorda uppräknningen innehåller inte alla nyanser och ger alltså inte en helt rättvisande bild av de fyra första borgerliga regeringsåren på det ekonomisk-politiska området. Den är gjord i syfte att visa att politiken i stort sett fortsatte i gamla hjulspår. Som en grov karaktäristik menar vi att den är riktig.

Fas 1: Försök till förklaringar

Vilka var orsakerna till att det mesta under flera år tilläts fortsätta i gamla hjulspår? Svaret måste enligt vår uppfattning ges i flera dimensioner. Vi skall här peka på ett tialt faktorer som vi tror alla är av betydelse. Vissa har mer generell karaktär när det gäller att förklara t ex den offentliga utgiftsutveck-

lingen, andra knyter an till mer speciella förhållanden (det långa socialdemokratiska regeringsinnehavet, koalitionsregerandet).

● Den kanske viktigaste faktorn utgörs av vad vi skulle vilja kalla *44-års-syndromet*. Det långvariga socialdemokratiska maktinnehavet kunde enligt många borgerliga politiker förklaras av att socialdemokraterna framgångsrikt lyckats associera de borgerliga partierna med arbetslöshetsköer av 30-talstyp och social nedrustning. Nu gällde det att visa att man var lika bra som socialdemokraterna framförallt på att undvika arbetslöshet. Och effektivast undvek man socialdemokratisk kritik om det skedde med socialdemokratiska metoder. Det var en viktig drivkraft bakom industrisubventionspolitiken.

En annan sida av samma sak var att de borgerliga partierna vant sig vid att vara oppositionspartier med allt vad det innebär: inga egentliga krav på konsistenta program och stort utrymme för frikostighet med löften. Nu, i regeringsställning, blev man sina vallöftens fånge. Man kände en stark press att nu genomföra det man i årtal motionerat om.

● Det förhållandet att det borgerliga lägret är delat i tre partier skapar speciella problem. Partierna har visserligen det gemensamt att de konkurrerar med socialdemokraterna, men samtidigt är de också inbördes konkurrenter. De hade i sina valprogram något varierande profiler och krav. Det fanns, särskilt i den första trepartiregeringen, en stark benägenhet att lösa intressemot-sättningar genom att följa "*den största gemensamma nämnares*" princip.

● Delvis som en följd av denna inbördes konkurrens *saknades också en gemensam vision* av hur ett samhälle på marknadsekonomisk grund skulle se ut. Det var svårt att se någon långsiktighet i regeringens handlande. I stället bedrevs politiken som ett slags dag-till-

dag-konst där regeringen tog itu med problemen när de dök upp.

● En mekanism som generellt sett anses kunna förklara den offentliga sektorns expansion är dess tendens att *koncentrera fördelarna och sprida nackdelarna*. Fördelar av offentliga insatser, t ex industripolitiskt stöd, tillfaller väl identifierade grupper, medan nackdelarna i form av ökat budgetunderskott eller högre skatter drabbar på ett mer diffust och svårgripbart sätt. Det motsatta förhållandet gäller vid besparingar. Det är ganska lätt att se att dessa mekanismer gjorde sig gällande under den första fasen av de borgerliga regeringsåren.

● En annan faktor, också av mer generell slag, som hjälper till att förklara senfärdigheten när det gäller att tackla den offentliga utgiftsökningen utgörs av den *politiska demografen* i Sverige. En klar majoritet av väljarna får numera sin utkomst över de offentliga budgetarna och merparten av politikerna rekryteras bland offentliganställda. Det ökar inte politikernas benägenhet att hålla i yxan.

● Under intryck av den positiva ekonomiska utvecklingen under 1950- och 1960-talen grundlades en vana hos riksdagen att fatta *beslut med långa bindningstider*. Man diskonterade en hög tillväxt i ekonomin (4 procent), vilket ansågs som det normala. Som exempel på sådana här beslut kan nämnas miljonprogrammet för bostadsbyggande (där man t o m lade fast hur många bostäder vi skulle behöva bygga tio år efter att beslutet fattades!), flerårsplanerna för utbyggnaden av barndaghem, besluten om successiv utbyggnad av pensionstillskott för pensionärer med ingen eller låg ATP, osv. Hela 80 procent av utgiftsökningen under de tre första borgerliga regeringsåren förklarades av beslut fattade före regerings-skiftet 1976. Redan att i ett beslutat utbyggnadsprogram dämpa takten upp-

fattades som en nedskärning och mötte starka protester från opposition och intresseorganisationer.

● En ytterligare förklaring, nära besläktad med de två senast nämnda, är den *socialdemokratiska hegemoni* som råder i den värld där politiker till stor del rör sig. Där finns en stor kunskap om och förståelse för den offentliga sektorns problem men mycket liten kännedom om industri och privat näringsliv i övrigt. Där finns en betoning av fördelningspolitiska frågor som i ett internationellt perspektiv framstår som nära nog unik. Det är signifikativt att en mängd åtgärder avvisas som "fördelningspolitiskt oacceptabla" samtidigt som man i stort sett aldrig avfärdar ett förslag såsom "tillväxtpolitiskt oacceptabelt". Socialdemokraterna har, som det heter med ett koncist svenskt uttryck, problemformuleringsprivilegiet. En annan orsak till det är naturligtvis deras långa dominans på den politiska scenen.

I denna politiska miljö har man inte velat tala klartext om att kravet att "det måste löna sig att arbeta" innebär att man måste acceptera större inkomstskillnader efter skatt. Ej heller har man betonat vinstens och vinstskillnadernas roll som motorer för den ekonomiska utvecklingen, eller att sparande som placeras i riskkapital i näringslivet måste få ge en positiv avkastning också efter skatt och inflation och samtidigt en genomsnittligt högre avkastning än säkra placeringar. Man hade m a o inte förberett vare sig den allmänna opinionen eller den interna på vad det allmänna talet om en fungerande marknadsekonomi krävde. Det gjorde det svårt att agera.

● Svenska politiker — det gällde också den tillträdande regeringen — var vid valet 1976 *inte medvetna om hur djup både den svenska och den internationella krisen var*. Olof Palmes tal om "det dukade bordet" är det tydligaste

exemplet, men han var inte ensam. Hur många politiker kände till och oroade sig för att Sverige sedan mitten av 1960-talet trendmässigt tappat marknadsandelar i världshandeln? Överbrygningspolitiken och den därav framkallade kostnadskrisen accentuerade endast en sedan länge negativ utveckling.

Det hör till saken att svenska politiker ingalunda var ensamma om att ha en felaktig verklighetsbild. Den svenska finanspressen delade ut guldmedalj i ekonomisk politik till den socialdemokratiska regeringen och OECD stödde överbrygningspolitiken.

● Den sista förklaringen vi vill peka på är den dominans som *den keynesianska doktrinen i en förenklad och vulgariserad form* ännu 1976 hade i svensk politisk debatt. Enligt denna är resursutnyttjandet den enda ekonomiska variabeln som är av intresse. Man ansåg sig kunna nå även en långsiktigt högre sysselsättning genom att tillåta höga budgetunderskott och snabb likvidisering av ekonomin. De som diskuterade budgetunderskottens effekter skälldes för att ägna sig åt kamrerstänkande. Finansiella faktorer tillmättes ringa eller ingen roll.

Den keynesianska doktrinens dominans tog sig uttryck i att de kritstreck som tidigare funnits suddades bort. Man oroade sig inte för att totalbudgeten visade allt större underskott — i själva verket blev man snart fartblind i detta hänseende — och tröstade sig länge med att den konsoliderade offentliga sektorns budget visade väsentligt bättre siffror. Det kritstreck som låg i valutareservens utveckling togs också bort genom att svenska staten släpptes ut som låntagare på den internationella kapitalmarknaden.

Kursändringen

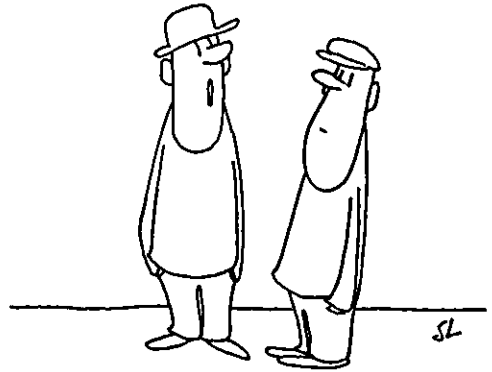
Om politiken under de första fyra åren av borgerligt styre innebar ett fullföl-

jande av den tidigare socialdemokratiska politiken så menar vi att det därefter skedde en ganska markant omsvängning. Omprövningen ägde rum under ett drygt halvår efter valet 1979, en period som i övrigt dominerades av energidebatten inför folkomröstningen. Resultatet av omprövningen blev en mer beslutsam, långsiktig och liberal politik. Bakom omorienteringen låg bl a en växande insikt om att det inte räckte med "fine tuning" för att möta ekonomins balansproblem. Det krävdes djupare ingrepp.

Det är, enligt vår bedömning, möjligt att peka på fem händelser som i särskilt hög grad kom att övertyga regeringen — och riksdagsgrupperna — om att det var nödvändigt att lägga om politiken.

- *Den andra oljeshocken* innebar på kort tid fördubblade oljepriser. Det sjunkande realpriset på olja, sedan den första oljekrisen 1973—74, hade haft en sövande effekt på oljekonsumenterna. Det var uppenbart att tempot i oljesparingspolitiken måste höjas. I 1980 års finansplan framhölls att regeringen måste ta på sig ett "särskilt ansvar när det gäller att styra de långsiktiga prisförväntningarna. Genom att föra en politik som medför successivt stegrade realpriser för konsumenter och företag ges dessa ett starkt ekonomiskt incitament att vidta energibesparande åtgärder".

- På hösten 1979 fick regeringen se vissa *trendframskrivningar av offentliga utgifter och skatter*. Det var den avgående statssekreteraren i ekonomidepartementet Lars Wohlin som gjort dem. De redovisades senare i en artikel i *Ekonomisk Debatt* [1979]. Han visade att om de offentliga utgifterna fortsatte växa i samma takt som under 1960- och 1970-talen skulle de omkring 1990 vara lika stora som hela BNP. Han underströk vidare att snabbt ökande offentliga utgifter skulle driva fram ett ökat skatteuttag. Detta skulle i sin tur dämpa

NACKDELEN MED BORGERLIG
REGERING ÄR JU ATT DEN
SOCIALISERAR SÅ FÖRBANNAT.

den ekonomiska tillväxten och därigenom äventyra välfärdssamhällets fortsatta utveckling. Wohlins synpunkter kom i hög grad att påverka regeringens inställning till de offentliga utgifternas utveckling.

- Intrycket från Wohlins trendframskrivningar förstärktes när regeringen i mars 1980 fick se resultaten från den *långtidsbudget* som skulle redovisas i kompletteringspropositionen i slutet av april. Långtidsbudgeten (LB) är en framskrivning av hur inkomster och utgifter kommer att utvecklas vid givna regelsystem och skattesatser. Tekniken tenderar att ge en ganska optimistisk bild av budgetutvecklingen eftersom inga nya utgiftsåtaganden beaktas. 1980 års LB visade för första gången på ett starkt stigande budgetunderskott (i nominella termer — reellt sett låg det ungefär still).

I kompletteringspropositionen redovisade regeringen sina slutsatser. Det var nödvändigt att kraftigt nedbringa det statliga budgetunderskottet. Det samlade skatteuttaget bedömdes ha nått en sådan nivå att ytterligare betydande höjningar var svåra att genomföra. Budgeten måste därför förstärkas i

första hand genom utgiftsnedskärningar. För nästa statsbudget — 1981/82 — angavs ett "sparmål" på ca 7 miljarder kr. Det skulle inte kunna nås utan att flertalet tunga utgiftsposter blev berörda.

● Den offentliga sektorn omfattar inte bara staten utan också *kommuner*. Deras expansion hade varit snabb under hela 1970-talet och starkt bidragit till den offentliga expansion som tidigare berörts. Statsmakternas försök att påverka den kommunalekonomiska utvecklingen hade främst skett genom överenskommelser med de bägge kommunförbunden. 1977 träffade regeringen en sådan överenskommelse som tog sikte på att begränsa skatthöjningarna och 1978 en ny som syftade till att bromsa den kommunala volymökningen. Resultaten var utomordentligt dåliga.

Det blev uppenbart även för den mest sangviniske att överenskommelser med kommunförbunden inte hade någon nämnvärd inverkan på den kommunalekonomiska utvecklingen. Det krävdes åtgärder av mer direkt betydelse för de enskilda kommunernas och landstingens överväganden. I 1980 års finansplan drog regeringen slutsatsen att det krävdes åtgärder som innebar en åtstramning av kommunernas finansiella utrymme. Det kunde t ex ske genom en minskning av statsbidragen till den kommunala sektorn. Några månader senare presenterades ett konkret förslag.

● Den sista händelsen vi vill peka på är 1980 års *arbetsmarknadskonflikt*. Den gav regeringen ökade insikter framförallt om hur intresseorganisationer fungerar. Regeringen sökte förmå löntagarorganisationerna att acceptera ett lågt avtal (högst en procent i nominell löneökning) genom att erbjuda ett åtgärdspaket med bl a skattelättnader och ökade livsmedelssubventioner. Löntagarna tillgodogjorde sig snabbt

koncessionen men krävde dessutom lönellyft som i ett internationellt perspektiv var orimligt stora. Vi fick den största arbetsmarknadskonflikten sedan 1909. Det blev både kostsamma regeringsåtgärder och ett dyrt löneavtal.

Den viktigaste lärdomen för regeringen var att det är snart sagt omöjligt att s a s "köpa" låga avtal. Organisationerna vet att ta betalt när regeringen väl visat sig angelägen att göra upp. Håller regeringen sig utanför kan den visserligen få kritik av parterna, men vid förhandlingsbordet är det de ekonomiska realiteterna som gäller. Om regeringen å andra sidan griper in direkt i avtalsrörelsen tvingas den till orimliga eftergifter. (Regeringens vädjan till SAF att på våren 1980 acceptera medlarnas alltför höga bud är ett exempel!)

Inför 1981 års avtalsrörelse fick regeringens politik en helt annan uppläggning. Man lyssnade på parterna och lade därefter fast politiken. Parterna fick sköta sig själva och träffade i februari 1981 också ett betydligt bättre avtal än 1980 års.

Vi tror att dessa fem händelser i betydande grad påverkade politiken inte bara i de redan nämnda avseendena utan över huvud taget. Händelserna hjälpte regeringen att skaka av sig en hel del av de restriktioner som tidigare lagt något av en förlamande hand över politiken. Nu höjde man blicken, stakade ut kursen och väjde inte för det som tidigare uppfattats som politiskt omöjligt.

Fas 2: Den nya ekonomiska politiken

En central utgångspunkt för den nya ekonomiska politiken angavs redan i 1980 års finansplan:

"Det är av flera skäl nödvändigt att komma till rätta med underskottet i bytesbalansen. En god yttre balans ger utrymme för sysselsättningsfräm-

jande stimulanspolitik i tider av internationell nedgång och förbättrar förutsättningarna för en räntepolitik som är anpassad till den inhemska konjunktursituationen. En god externbalans ger också möjligheter att genom en successiv apprecieringspolitik i viss utsträckning avskärma oss från internationella inflationsimpulser.”

En förbättrad bytesbalans förutsatte en mer konkurrenskraftig industri som kunde återvinna en del av de marknadsandelar som förlorats särskilt i samband med 1975—76 års kostnadskris. Att under en internationell lågkonjunktur ta tillbaka marknadsandelar bedömdes vara svårt. Den ekonomiska politiken måste därför i första hand inriktas på att lägga grunden för en industriell expansion när den internationella konjunkturen ånyo vände uppåt.

Vi har redan antytt några inslag i den nya politiken. Regeringen förde en mer aktiv oljeprispolitik för att få ned konsumtionen. Politiken mot kommunsektorn stramades åt kraftigt, i ett första skede för att pressa ned den kommunala volymökningen till 3 procent och därefter till 1 procent. Den statliga utgiftsutvecklingen hölls tillbaka med hjälp av flera sparplaner och en även i övrigt stram finanspolitik. Dessa åtgärder angav tillsammans med höjningen av mervärdesskatten och vissa punktskatter vid den urtima riksdagen hösten 1980 den ram som arbetsmarknadens parter hade att beakta i 1981 års avtalsförhandlingar.

Det kan vara av intresse att påminna om motiveringarna för skattehöjningarna vid den urtima riksdagen. Som en följd av 1980 års avtal och de åtgärder regeringen vidtagit i anslutning därtill bedömdes det finnas risker för att det relativa efterfrågetrycket i Sverige skulle bli väsentligt högre än i vår omvärld. Erfarenheterna från mitten av 1970-talet visade att en sådan utveckling riskerade driva upp kostnaderna på svensk

arbetsmarknad och styra över de svenska företagens intresse från utlandsmarknaderna till den då mer lättbearbetade svenska marknaden. Skattehöjningarna avsåg att dämpa den inhemska efterfrågan.

Genom en stram finanspolitik — senare under hösten presenterades den första sparplanen — ville regeringen också bädda för 1981 års avtalsrörelse. Den verbala kritiken mot regeringens åtstramningspolitik var hård från arbetsmarknadens parter men det avtal som slöts blev, som redan nämnts, relativt lågt.

Budgetunderskottet oroade regeringen. Via effekterna på de finansiella marknaderna riskerade det att hämma den ekonomiska tillväxt som var nödvändig för att minska det. Underskottet var ett viktigt argument i besparingsarbetet. Men det var jobbigare att få bukt med underskottet än regeringen räknat med. Först mot slutet av perioden kunde en real minskning av underskottet skönjas. Genom regeringsskiftet på hösten 1982 är det dock osäkert om denna kommer att realiseras.

Under första fasen av den borgerliga regeringsperioden hade budgetunderskottet tillåtits växa för att kompensera bortfallande efterfrågan från export och investeringar. Det ansågs nödvändigt att klara sysselsättningen. Föreställningen var länge att när konjunkturererna blev bättre skulle också underskottet minska.

Efter den goda konjunkturen 1979—80 stod det klart för alla att budgetunderskottet var strukturellt, dvs att det skulle bestå oavsett konjunkturer. Det var uppenbarligen helt orealistiskt att få till stånd en så stark tillväxt att det försvann av sig själv. Det krävdes både nedskärningar och tillväxt. Men nedskärningarna krävdes omedelbart för att förhindra att underskottet ökade snabbt och därmed negativt påverkade möjligheterna till tillväxt. Nedskär-

ningarna sågs alltså som ett led i den offensiva ekonomiska politik regering-
en önskade föra.

Vid sidan om dessa åtgärder kan ett antal steg som syftade till att påverka olika marknader framhållas.

Först bör marginalskattereformen nämnas. Vi har tidigare konstaterat att det hände ganska litet under den första fasen. Det berodde i första hand på centerpartiets bristande intresse för saken. Dess inställning ändrades dock så småningom under trycket av i synnerhet den pågående omsvängningen inom socialdemokratien. I februari 1981 aviserade trepartiregeringen en ganska radikal marginalskattereform (radikal i förhållande till allt som dittills diskuterats), som skulle sänka marginalskatten till ca 50 procent för de flesta. De vidare förvecklingarna i denna fråga skall vi här lämna därhän.

Ett annat område där mer rejäla åtgärder sattes in gällde aktiemarknaden. Som vi tidigare noterat fick skattefondsparandet ingen större effekt när det infördes. Men kring årsskiftet 1980/81 satte det fart. Det berodde i första hand på att regeringen då föreslog en rad andra åtgärder för att stimulera enskilt aktiesparande. Dubbelbeskattningen av aktieutdelningar lindrades genom en särskild skattereduktion, schablonavdraget vid aktieförsäljning höjdes osv. Detta åtgärdspaket blev en injektion för börserna, som sedan dess utvecklats mycket positivt. Syftet med de vidtagna åtgärderna var bl a att tillföra företagen mer riskvilligt kapital. Nyemissionerna har också under 1981 och 1982 varit rekordstora. Därmed hade Sverige för första gången på årtal fått en fungerande marknad för riskkapital.

Åter andra åtgärder syftade till att förbättra arbetsmarknadens funktions-sätt. Den nya anställningsskyddslagen öppnade möjligheter till provanställning och extraanställning under arbets-

toppar. Karensdagarna i sjukförsäkringen (som riksdagen nu åter beslutat avskaffa) syftade bl a till att minska incitamenten till okynnesfrånvaro. En översyn av ledighetslagarna, särskilt studieledighetslagen, genomfördes också men hann aldrig föreläggas riksdagen.

Sist i denna exemplifiering bör en mer generell fråga beröras, nämligen inflationsbekämpningen. Regeringens slutsats av 1970-talets erfarenheter var att det krävdes en stram ekonomisk politik i Sverige för att vi skulle kunna hålla en lägre inflationstakt än omvärlden. Stramheten måste dock i huvudsak vara ett resultat av en återhållsam utgiftspolitik. Skattehöjningar tenderar bara att utlösa inflatoriska kompensationskrav.

Sommaren 1982 avvecklades också — äntligen — prisregleringen. Beslutet var grundat på prisregleringskommitténs övertygande slutsatser om prisregleringarnas effekter under 1970-talet. Någon dämpande effekt på prisutvecklingen hade prisregleringarna inte haft.

Avslutande kommentarer

Vår uppfattning är att den borgerliga regeringen under de sista två åren börjat föra en ekonomisk politik med rätt inriktning. Gamla restriktioner och trögheter hade till stor del lösts upp. Man avstod från lockelsen att lägga fram en konventionell valårsbudget. Även i valrörelsen försökte man att slåss med blanka vapen, att försvara ett kärvt budskap. Men man förlorade kampen. Vi tror inte att det berodde på politiken under de sista åren utan snarare på försyndelser under den första fasen. Det var resultaten av dem väljarna kunde se, medan effekterna av den nya ekonomiska politiken huvudsakligen låg framför oss.

Vad som behövs för att föra Sverige ur den ekonomiska krisen är en ekonomisk politik som i större utsträckning

än det senaste decenniets vilar på marknadsekonomisk grund. Regleringar och subventioner bör avvecklas, incitament förstärkas. Den borgerliga regeringen började mot slutet föra en sådan politik. Nu efter regeringsskiftet är det vår prognos att regleringsekonomin åter kommer att förstärkas på marknadens bekostnad. Vi fruktar att skattetrycket kommer att höjas, de offentliga utgifterna tillåtas öka avsevärt snabbare än BNP, marginalskattereformen urholkas till följd av hög inflation, stimulanserna av enskilt aktiesparande minskas (eller tas bort) och ersätts av löntagarfonder, subventionerna till bostäder och livsmedel ökas osv.

Den borgerliga ekonomiska politiken gjorde säkert många besvikna. De borgerliga väljarnas högt ställda förväntningar sveks. Allt för länge lät de borgerliga regeringarna politiken rulla på i gamla hjulspår. Men mot slutet av sexårsperioden skedde ändå en klar kursomläggning. Och jämfört med efterföljarnas konkurrensdevalvering, utan tillräcklig uppföljning bl a när det gäller att få bukt med den offentliga utgiftsexpansionen, framstår förtjänsterna tydligare.

Referenser

Wohlén, L., [1979], "Skatter och ekonomisk tillväxt", *Ekonomisk Debatt*, årg 7, nr 7.